

НАТАЛЯ ГАВРИЛЮК

(20.06.1938 – 30.08.2018)

Якось одного разу хтось із колег назвав Наталю Костівну Гаврилюк «вічною». Вона не раз у розмовах жартома згадувала цей випадок, навіть у свій останній — ювілейний — день народження. Цього року, 20 червня, їй виповнилося 80. Майже все своє професійне життя Наталя Костівна присвятила етнології, більш ніж півстоліття працювала в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, не один десяток років була постійним учасником історико-етнографічних експедицій Державного наукового центру захисту культурної спадщини від техногенних катастроф, спеціальним завданням яких є вивчення традиційної культури та побуту мешканців Полісся, зокрема переселенців-«чорнобильців». Попри такий поважний вік, вона була сповнена життєвих сил та енергії, до останніх днів натхненно тру-

дилася й будувала плани на чергову експедицію, адже неабияк любила «поле». Фактично всі її фундаментальні праці із сімейної обрядовості українців базувалися саме на емпіричних даних, зібраних у різних куточках України.

Унікальна монографія Наталі Костівни Гаврилюк «Картографирование явлений духовной культуры: по материалам родильной обрядности украинцев» (1981), яка свого часу була високо поцінована не лише вітчизняними науковцями, але й міжнародною спільнотою, до сьогодні не втрачає популярності серед етнологів. У ній подано й проаналізовано в історичному та територіально-просторовому (картографічному) плані відповідні матеріали, зібрані протягом п'ятнадцяти років (починаючи із середини 1970-х рр.) у двадцяти областях України. На основі двадцяти авторських карт Н. Гаврилюк виявила регіональні й локальні

комплекси родильної обрядовості, атрибутики, термінології та їх географічний розподіл на теренах України. У подальшому Наталя Костівна продовжувала розробляти тематику родильної обрядовості, спираючись на власні польові записи, які вона невтомно з ентузіазмом фіксувала протягом усієї кар'єри. Нормативні, ритуальні, фольклорно-міфологічні складники родильного циклу розглядалися нею у плані з'ясування їхніх генезису й семантики, порівняльного (історичного й типологічного) аналізу, або ж в аспекті етнолінгвістичного, ареалогічного вивчення. Окремої згадки варта її публікація, присвячена локальній специфіці обрядових традицій Київського Полісся, як-от «зливки», «обряд з кашею», «нести бабі пироги» (1989), а також міфологічних формул «походження дітей», зокрема, їх різновидів, географії поширення на теренах України (1998). Завдяки теоретико-методологічним працям Н. Гаврилюк, що спиралася на фактографічний матеріал, зібраний нею на Київському (Чорнобильському), Житомирському, Рівненському Поліссі, став можливим потужний прорив української етнології в царині вивчення поховальної обрядовості українців, зокрема поліщуків (1985, 2012). Також її авторству належать і узагальнюючі синтетичні дослідження з української поховальної традиції (2001, 2008). Водночас, маючи за плечима величезний експедиційний досвід, Н. Гаврилюк піднімала актуальні питання методики та етики польових етнографічних досліджень, пере-

ймалася проблемою розширення професіоналізму в галузі польової збирацької діяльності народознавців (2010).

Наталя Костівна мала унікальне чуття наукового стилю. Страшенно не любила поспіху в написанні будь-якого дослідження. Усе, що вона робила в науці, було максимально обдуманим і виваженим. При цьому мудра дослідниця ніколи не скупилася на знання, щедро ділилася слушними порадами, вчила робити перші кроки в науці й таким чином зростила цілу плеяду вчених-етнологів. Вона надзвичайно відповідально ставилася до керування дисертаційними роботами, до рецензування наукових розвідок, монографій тощо. Часом її критика видавалася надто суворою, але зазвичай це була конструктивна критика, за якою стояла не лише оцінка, а й настанова, як треба зробити, що неабияк стимулювало. Наталя Костівна щиро переймалася кожним дослідженням, до якого так чи інакше була причетна, його оцінкою в науковому середовищі.

Це була харизматична жінка, завжди категорична й принципова у своїх вчинках, з власною твердою науковою позицією. Вона ніколи не відставала від виру сучасного життя, була веселою, легкою та відкритою у спілкуванні. Наталя Костівна Гаврилюк пішла від нас так несподівано, проте встигла вписати у вічність своє ім'я. Її відхід — велика втрата для української етнологічної науки, для тих, хто знав і шанував цю чудову людину. Вічного спокою та світлої пам'яті Вам, дорога Наталіє Костівно!

Колектив ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України